

לפרשת משפטים – תשע"ה

מיהו חסיד?

עו"ד נתן שפטלוביץ

1. במסגרת פרשת השבוע לא אעסוק בהבדלים בין החוק הישראלי הקיים למשפט העברי. אולם, אי אפשר להתכחש כי ישנם הבדלים בין המשפט העברי למשפט הנוהג הן במישור האזרחי, הן במישור הפלילי והן במישור המנהלי. נבאר זאת במספר דוגמאות:

1. זכות ירושה למדינה לא קיים עפ"י הדין העברי, כי הרי לכל אדם ישנם יורשים ואין מושג שהמדינה לוקחת כספי אדם שנפטר.

1. אין נושא של פשיטת רגל כפי שהתחיל באנגליה בכנסיה הנוצרית הקתולית ולפיו ישנה אפשרות למחילה על חוב כספי. בדין העברי, אם אדם חייב כסף הוא חייב זאת, אין מחילה. גם אחרי מותו היורשים צריכים לשלם זאת מכספי העיזבון.

1. לא קיים מושג של "כפל קנס" במשפטי תעבורה. אפשר אולי לפרש עפ"י "דינא דמלכותא דינא", אבל הדברים לא פשוטים.

1. אין תשלום הוצאות ושכר טרחת עו"ד לאדם שזכה בדינו, לפי העיקרון שאי אפשר להוציא כסף לאדם שלא מגיע לו.

ישנם עוד ועוד דוגמאות ולרבות שהרמב"ם בכל ספריו לא העלה על דעתו שתקום מדינת יהודים בה יופעלו בשבת משטרת ישראל, מכבי אש, שירות בתי הסוהר, שירותי החשמל ועוד ועוד, כאשר כל השירותים ניתנים ע"י יהודים ליהודים ולבני דת אחרת.

2. ונחזור לפרשת השבוע.

אם עד עכשיו היינו בקשר של קבלת תורה בהר סיני, הכרזת הברית בקולות וברקים, הגיעה העת לאותיות הקטנות וזה החיים עצמם לא בין אדם למקום, אלא ובעיקר בין אדם לחברו.

3. בשפת התלמוד יש מדרג ביחס למעמדו של אדם. ישנו אדם העושה חובותיו ומתנהל כאדם מהישוב. ישנו אדם במדרג ההפוך שמתנהל בציר הפשע והרשע. יש אדם חסיד המשתדל להיטיב בכל אורחותיו. התלמוד בבא קמא מעלה את השאלה מה צריך להיות מוקד המאמץ של אדם המבקש להיות חסיד?

1. התשובה הראשונה היא משמו של רב יהודה שקיים את הכתוב במסכת "נזיקין". הינו מסכת נזיקין מתחלקת כידוע לשלושה חלקים: בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, והיא המסכת של פרשת השבוע שלנו שבה מרוכזים כללי ההתנהגות במרחב הציבורי.

1. התשובה השנייה מובאת משמו של החכם רבא שקיים את הכתוב ב"מסכת אבות", אין שם מחלוקות, אלא היגדים שמתארים את טבעו של האדם השלם.

1. התשובה השלישית היא שקיים את הכתוב במסכת "ברכות", היינו האדם מול אלוהיו,

קריאת שמא תפילה וברכות

שלושת עמדות אלו משקפות שלוש אפשרויות של מצויינות אנושית, חברתית, אישית ודתית. לחכמי התלמוד יש כלי מדידה לחסידות של אדם. המוכר והמופלא שבכולם הוא חוני המעגל, אך יש סיפור אחר על רבא שניסה את כוחו בפתיחת שערי השמיים בזמן עצירת הגשמים ולא הצליח. באו אליו כמה תלמידים ושאלו, הרי שרב יהודה פתח תענית היה מיד יורד גשם. הייתכן?

"אמר להם: מה אעשה? אם מה שקובע ה הלימוד- אני בודאי עולה עליו, שבימיו של רב יהודה כל לימודם היה רק בסדר נזיקין ואילו אצלנו עוסקים בכל התורה כולה... אבל כשרב יהודה היה רק מתיר את נעלו כדי להיכנס לתענית – מיד היה יורד גשם ואילו אנחנו יכולים לצרוח כל היום וגשם לא בא"...

- , הנורמה של הלימוד העיוני נמצאת בתחומו של רב יהודה החסיד בסדר "נזיקין" להיות בין אדם לזולתו ולא להרע לזולתו.

4. ובמה נסיים?

הפסיקתא לפרשת "משפטים" מספרת לנו סיפור:

- כשמטפסים על הר סיני ומבקשים להגיע למחוזות אלוקים לא פוגשים בבני אדם. האיזון הנכון הוא בצד האופקי בין האדם לחברו ולחברה ולא במישור האנכי בין אדם לאלוהיו.

5. כולנו מכירים את האדם הזורק אבנים מרשות היחיד לרשות הרבים, הזורק פסולת מרכבו לכביש, מזהם את הסביבה בבתי חרושת מזהמים, עבירות בנייה אחוזי בנייה, הינו יצירת מכשלים ואלימות המתעלמת מקיומו של אחר, זה סדר "נזיקין".

6. פרשת השבוע מתחילה "ואלה המשפטים". ו' החיבור שבין פרשת "יתרו" לפרשת "משפטים" מלמדת שעליה להר אינה משחררת מאחריות לסביבה ולאנשים; ונחזור על מה שאנחנו אומרים בכל בוקר בתפילת שחרית:
"לעולם יהיה אדם, ירא שמיים בסתר ובגלוי"...

החשוב הוא להיות אדם לחברו ולמדינתו במרחב הציבורי, הן במישור האזרחי והן במישור הפלילי.